

saltar, si bé potser és més general *ca(p)bussar-se*, i com a substantiu deien a St. Pol *cabeçades* (no sé si ben tradicional en lloc de *cabussades*). Hi ha frases familiars comarcals, com la intransitiva que anoto a l'Alt Camp: «ja deu *brandar*», «encara *branda*», en el sentit vague de 'anar en doina, no parar un en les seves activitats' (Vallmoll, 1964). És clar que els usos més divulgats són el referent a alguns membres humans (*brandar el cap*), a brandar les campanes, i a certs membres dels animals (intransitiu i més aviat transitiu), en els versos maragallians que tots recordem, p. ex., «orfe de llum sota del sol que crema / vacil·lant pels camins inoblidables, / *brandant* languidament la llarga cua».

Dins aquesta família de mots el més bàsic i antic fou *bran* 'espasa', especialment la gran i poderosa, de vegades l'espasa de gran fulla metàl·lica, i també 'la fulla metàl·lica de l'espasa'; en aquell sentit generalment es distingia en que, per servir-se'n amb plena eficàcia, s'havia de fer amb tots dos braços. L'acc. més tècnica en armeria i metallúrgia era la gran fulla d'acer o ferro trempat, la peça essencial de l'arma, que trobem en docs. rossellonesos del S. XIV: «9 pomos et sex *brans* de spasa ferri roellatz», a. 1363, «unum pom et unum *bram* [sic?] de spasa» (Alart, *InuLiCat.*, s. v. pom). En el sentit menys tècnic de 'gran espasa', el mot tendí aviat a sortir de l'ús més viu de la llengua, però fou lent el seu moviment de retrocés, car almenys com a terme poètic encara el veiem usat en els poetes de mj. S. XV com Ausiàs i Arnau d'Erill (cita en el *DAG*. i *AlcM*). Pel tot de la frase es comprèn que era encara un mot ben quotidià en temps de Jaume I, car és amb aquest caràcter que el trobem en un dels passatges didàctico-satírics de Cerverí de Girona, de llenguatge menys aprovençalat, en el *Mal·dit ben·dit*, en un punt culminant de l'atac a les *males fembres*: «de foch vos guardarets: / ab aygua l sobra rets; / --- / de pluges e de vents / ab dobles vestiments; / de bèsties, ab *bran*, / e de serps ab pregàn / --- / mas en femna no vey, / falsa, mas mal, ne crey» (v. 119).

Però quan Eiximenis (i potser ja en anys avançats dins la vida, car això ho inclogué en el *Terç* cap als últims capítols de la seva gran obra, potser després de 1390), va adaptar aquest text a la comprensió vulgar del català de l'època, degué sentir la conveniència de canviar-ho evitant un terme que a la gent més vulgar, en l'estil prosaic, ja li hauria costat d'entendre, posant-hi «de bèsties, ab *brams*» ('esquivant-les amb grans crits i ahucs'), encara que això l'obligués, per amor de la rima, a canviar tot el vers següent (en un que no té gaire solta «e de mals peys, ab ams»): sigui això obra exclusiva d'Eiximenis o provocada per una corrupció de l'escriba del ms. del *Mal·dit* que Eiximenis usava (com ho raono en *Entre·DL* I, 234) és igual pel que diem, car llavors l'error del copista era causat pel fet de ser un mot ja envellit en l'ús popular.²

En l'origen de *bran* està inclosa la idea del *flammi·gerus ensis*, l'espasa flamejant; això ho hem d'enten-

dre en primer lloc en el sentit del reflex llampant de la fulla brunyida, quan el paladí la branda a la llum del sol; però sens dubte s'hi barreja també la idea de l'arma que infligeix cremants ferides: *Dur·end·art*, el nom de la famosa espasa de Rotlan, pren per base l'expressió del dolor roent de la ferida que infligeix.

La noció de cremar és ben clara en *brandó* 'atxa de vent, antorxa' o 'gran ciri'. Després de recordar les aparicions més famoses i segurament més antigues al nostre abast, com quan Jaume I en la seva *Crònica* (cites en *DBal.*, *AlcM*) parla dels ciutadans de Montpeller que acompanyaven el seu pare en un episodi transcendental de la vida de la Reina Maria, heus-en ací un repertori de testimonis catalans medievals: «scrivà de ració prena --- l *brandó* de candeles cascun dia del rebost», en un doc. coetani de Pere el Gran, c. 1280 (CCandi, *MiscHistCat.* II, 213); doc. ross. de 1296 (RLR, v, 92); *brandons*, Tortosa, 1342, *BABL* XI, 430-1; *Questa del St. Graal*, S. XIV, 149.18; *Cròn. del Cerimoniós* (Caretà, s. v. *blandó*, denunciant aquesta forma en el seu *Dicc. de Barbar.*, en lloc de *br·emprada* per la *Crònica*); el rei Martí l'a. 1405 mana als Majorals de Sta. Maria, encomanant-ho a la reina i a Bernat Metge, que en una festa que projecten «no porten --- lo nostre *brandó*, ne l vostre, ne de nostre e vostre car primogènit» (*BABL* IV, 118); en fi en un sermó de St. Vicent Ferrer «axí com lo *brandó* luent, que fallint la lum, roman la obscuritat» (*Quaresma*, 94.98).

Sembla que ja hi hagi algun cas medieval tardà de la forma *bl·*: «un *blandó* de set liures --- en la primera cera» en doc. de 1470 de la Seu d'Urgell (*BABL* XI, 271); potser, doncs, la forma en *bl·* no fou exclusivament un castellanisme car pogué ja abans aparèixer amb caràcter més o menys esporàdic, per influència de *bla*, per la conspicua consistència *blana* de la cera, ll. *BLANDUS*. Tanmateix fins la Cançó popular romangué fidel a la forma originària en *br·*: «Verge, si tu m'ajudes, yo t'iré visitar / ab 100 liures de cera e 100 *brandons* cremant» en una cançó del S. XV recollida per Milà, *Romlo.*, 30.6D (per a la datació veg. també Milà, *O. C.* VI, 185 i 184.1f.).

En fi tenim el verb *abrandar*, que fou estrany a la llengua literària antiga, segons sembla, o hi fou rar; almenys romangué estrany a la tradició lexicogràfica fins a dates ben recents (no sols als diccs. dels Ss. XVI-XVIII, sinó fins i tot encara a Belv., Lab., 1839; el registren *DAG*, *DBal.*, Lab. 1888, *DFgra.*, *Damen.*, Escrig). Sens dubte entre els escrs. de la Renaix. apareix des dels més antics i castissos, veg. els bells passatges poètics de Marian Aguiló i J. Maragall recollits en l'*AlcM*, i ja apareix repetidament en l'*Atl.*: «Lo grech tot ho rebuja i empeny a cada banda / --- / d'un reinós pi a la teya gegant que'l vent *abranda*, / a la gentil Hesperis cercant, de negres ulls» (v, 22c) i en un sentit figurat, quan Alcides vacilla en el moment de descarregar damunt el freu el fatal cop: «planyent de son amor a la regina hermosa, / lo mall, qu' *abranda* 'ls ayres cayent, vol decantar, / mes eix, entoçudint-se, s'atterra ---» (IV, 14b);³ «un